վրա և դուք կը տեսնէք մի շատ հասկանալի երևոյթ, որ յատուկ է միայն անզարգացած հասարակութիւններին: Լուսաւոր ազգերի մէջ եթէ մի լրագիր կեանք է ստանում, նա շարունակում է իր գոյութիւնը ամբողջ տասնեակ տարիներով, մի խմբագրից միւսի ձեռքը անցնելով: Մեզանում մի լրագիր ապրում է գիցուք հինգ տարի, մի շաբաթաթերթ երեք տարի, մի ամսագիր երկու տարի,—և դադարում, ոչնչանում, անհետանում, քանի որ սպառվում են նրան կեանք տուող և սնուցող մասնաւոր ոյժերը: Նա կորչում է, նա մեռնում է, գերեզման տանելով իր հետ ջերմ փափագը ծառայել հասարակութեանը, նըպաստել նրա մտաւոր և բարոյական զարգացմանը: Հայ հասարակութիւնը չէ ողբում նրա մահը, ինչպէս և չէ ողջունում նրա ծնունդը. լրագրի դադարելը նրա վրա նոյն տպաւորութիւնը կունենայ, ինչպէս և մի արհեստաւորի կամ վաճառականի սնանկանալը: Նա ընդունակ չէ հասկանալու այդ կորուստը, ընդունակ չէ զգալու այդ հարուածը:

Ներկան դառն է մեր լրագրական գործողների համար: Նրանց չեն հասկանում, չեն գնահատում, կոպիտ հասարակութիւնը մի գիւղական ծիծաղով է նայում նրանց գործունէութեան ողբերգական րոպէների վրա, այն դառն րոպէների, երբ նրանք անբնական, յուսահատ ջանքեր գործ դնելով պատերազմում են հասարակութեան սառն անտարբերութեան հետ, կռւում են նրա անմիտ ընդդիմադրութեան դէմ, աշխատելով պահպանել այն սրբազան գործը, որին զոհել են իրանց բոլոր մտաւոր և հոգեկան ոյժերը, իրանց անձնական կեանքը, անձնական ուրախութիւնները... Ներկան անընդունակ է հասկանալու այդ ազնիւ պատերազմի միտքը և նշանակութիւնը... Բայց եթէ հայ անունը չի անհետանայ աշխարհի երեսից, եթէ հայ կեանքը կը շարունակվի լուսաւորվել, եթէ կը զարգանայ հայ գրականութիւնը, հայ պատմութիւնը, եթէ մի հեղինակ, մի պատմագիր երբ և իցէ ձեռք կը տայ գրելու «Հայերի մտաւոր շարժողութեան պատմութիւնը», նա չի գլանայ այնտեղ շնորհակալ ձեռքով շարել այն բազմերախտ լրագրական գործողների անունները, որոնց գործունէութիւնը արմատ և հիմք է եղել այդ շինութեան...

Ս. Գուլեանց

ՆԱՄԱԿ ԱԽԱԼՑԽԱՅԻՑ

—

Մարտի 22-ին

Կովկասի հայերի ժամանակագրութեան մէջ գուցէ առաջի օրինակը լինի, որ մի բարձրաստիճան հայ-կաթօլիկ կրօնական ամբիոնը բարձրանայ և ազգի սէրը բնաբան առած, իր ժողովրդին օգնութեան հրաւէր կարդայ Հայաստանի վրա հասած աղէտների համար. Թող մի վայրկեան անգամ չը կարծէ ոչ ոք որ այդպիսի մի մեծ քայլ, մի չերևացած ազգային դէմօնստրացիա, պատուարժան հայր Շահինեանը, բոլոր Անդրկովկասի հայ-կաթօլիկների հոգևոր կառավարութեան նախագահը, որոշեց առնել էջմիածնի օրինակից դրդված. Քաւ լիցի. Էջմիածնի օրինակը ազգի աղէտներին օգնելու մէջ այնչափ չնչին և ողորմելի է, որ նորան հետևելը բնաւ պարծանք չէր կարող լինել մի մարդի համար, որը ունէ զարգացած մարդկային զգացմունք և վառ ազգային եռանդ.... Վասնորոյ հայր Շահինեանը բոլորովին ինքնուրոյն և այլապէս տնօրինութիւն արեց սովեալ եղբայրներին օգնելու համար, քան թէ էջմիածնի հանած կարգադրութիւնները. Մինչդեռ այս վերջինների մտերմութեան առաջի պայմանը պիտի լինեն ժապաւինած մատեանները, որոնցով պիտի նուիրատուութիւններ հաւաքեն քահանաները, լինելով իրանք նուիրատուների անունները գրողը, իրանք ջնջողը և իրանք չը գրողը, հայր Շահինեանը կարգադրեց այսպէս. իւրաքանչիւր եկեղեցու մէջ ընտրել մի հոգաբարձութիւն, մի խնամատար մասնաժողով, որը իւրաքանչիւր կիրակի ման ածէ եկեղեցու մէջ ժողովարարութեան տուփը, որ կնքած կը լինի աւագ քահանայի կնիքով, պարտաւորվի ժողովարարութիւնից յետ բանալ տուփը ընդհանուր ժողովի առաջ, հաշվել ստացած գումարը և ուղարկել ուղղակի «Մշակի» խմբագրութեան. Կարծեմ որ այսպիսի մի պարզ եղանակով բան բռնելը լուսաւորչական եկեղեցիներում շատ էլ թոյլ տրված չէ....

Այս կիրակի հայ-կաթօլիկաց եկեղեցու սրահում տօնի պատճառով հաւաքված էին ուսումնարանի բոլոր երեխայքը. Մեծ հետաքրքրութեամբ զննում էի ես նոցանից մէկ փոքրին, որի խելացի դէմքը ակամայ գրաւում էր մարդի ուշադրութիւնը. Անունդ ինչ է, հարցրի նորան.—Պետրոս, ասեց մանուկը կարծես յանկարծ արթնանալով մի խոր մտածմունքից.—Գիտես քո հայրենիքը որտեղ է.—Գիտեմ, պատասխանեց երեխան քիչ շփոթված, իմ հայրենիքը Հայաստան է.—Իսկ Հայաստանը հեռու է.—Ո՛չ, հեռու չէ, մօտ է, Էրզրումի մօտ, դարձրեց սիրուն մանուկը վստահ համոզմունքով. Սորանից պարզ էր թէ որչափ կապված է յիսուն տարի առաջ Հայաստանից եկած գաղթականների միտքը իրանց նախնական Էրզրումի հետ, որը ամեն րոպէ նոցա լեզւում լինելով, մանուկների համար երկու քայլ մօտաւորութեամբ է երեւում. Ակամայ յիշեցի ես Կարապետ եպիսկոպոսի անունը, որ գաղթեցնելով 90 հազար ընտանիք Հայաստանից Ախալցխայի խորշերը, դրել է նոցա Բաբելոն տարված հրէաների վիճակում. Թէ որչափ վառ է գաղթական հայ-կաթօլիկների սրտում ազգային և մարդկային զգացմունքը, ահա մի երկու օրինակ. Ախալցխայում հիւր է գտնվում իր ազգականի տան մի Էրզրումցի հայ-կաթօլիկ երեխայ մօտ 7 տարեկան. Այն օրից, երբ նա լսել է տանը խօսելիս թէ Վանի և Էրզրումի կողմերը սով է պատել, սկսել է այնչափ գաղտնի վիշտ զգալ, որ ազգականները վերջապէս նկատել են որ նա մի անյայտ պատճառից հիւանդանալու մօտ է.—Ցիրան-ջան, ինչ է պատահել քեզ, որ տանից միշտ վազում ես պարտէզը, այնտեղ խօսմ երեխայք չը կան որ հետները խաղաս, ինչու ես գնում ցուրտը, որդիս, հարցնում է տատը աշխատելով գտնել երեխայի վատ տրամադրութեան գաղտնիքը. Շատ ստիպելուց յետ, երեխան լացով յայտնում է որ ամեն գիշեր նա տեսնում է երազում իր հասակակից Լևոնին, որը նորանից հաց է խնդրում. Երեխային հանգստացնում են վերջապէս հաւատացնելով որ արդէն կարգադրութիւն են արել Էրզրում Լևոնի համար հաց ու կերակուր ուղարկելու. Թող ցոյց տայ ինձ մի Թիֆլիսցի մայր այսչափ զգայուն սիրտ իր որդու մէջ, այն ժամանակ մենք կը հաւատանք որ Թիֆլիսի միջից բարոյական ժանտախտը կորչելու վրա է....Մի այլ օրինակ. այստեղի տղայոց ուսումնարանում գտնվում են մօտ երեք հարիւր աշակերտներ, նոցա մէջ կայ և մի հայ-կաթօլիկ երեխա որ առաջին դասատանն է և, ասում են, 11 տարեկանից աւելի չէ. Երբ նա լսում է իր ընկերներից Վանայ սովի համար, որոշում է անպատճառ օգնութեան ձեռք մեկնել, բայց որովհետև ինքը մօտակայ գիւղերէն է լինում, վասն որոյ դասերից յետ վազում է գիւղը որ աղմուկ յարուցանէ այնտեղ Հայաստանի թշուառութեան համար. Բայց որովհետև յուսահատվում է ճանապարհին, մտածելով որ գիւղի քահանան չի հաւատայ իրան, վասն որոյ նստում է մի քարի վրա, հանում գրպանից մի կտոր թուղթ և մատիտ և մի աղքատ պատէր է գրում տեսչի լեզուից գիւղի քահանային Հայաստանը ազատելու համար. Քահանան հաւատում է և սկսում է քարոզելու հանգանակութիւն անել. Միւս օրը գալով տեսչի մօտ, երեխան լաց է լինում ու ներողութիւն խնդրում իր արած կամայականութեան համար. Ի հարկէ տեսուչը ուրախութեամբ ներում է ազնիւ յանցաւորին. Այսպիսի զգացմունքներ են կրում այն մարդկանց երեխայքը, որոնց մենք ատում ենք «ֆռանկ» տալով....

Դր. Նիկողոսեան

ՆԱՄԱԿ ԵՐԵՒԱՆԻՑ

—

11 մարտի

Ուղարկում եմ ձեզ մի հարիւր երեսուն մէկ րուբլի տասն և հինգ կոպէկ (131 ր. 15 կ.) որի 33 րուբլին ժողովել եմ պ. գնդապետ Գ. Շահխաթունեանցի տանը ճաշկերոյթի ժամանակ. 17 ր. 35 կ. թեմական դպրանոցի աշակերտներն են ժողովել իրանց մէջ, իսկ մնացած 87 ր. 80 կ. Թեմական դպրանոցի վարժապետները և Սահականուշեան օր. դպրոցի աւագ վարժուհի տիկին Սոփիայ Տէր-Ղևոնդեանց են տուել իրանց տարեկան ռոճկի իւրաքանչիւր րուբլիից մի մի կոպէկ հանելով վասպուրականի սովեալ եղբայրների օգտին.

Խնդրում եմ ձեզ որ այդ համեստ զանձանակն ևս հասուցանէք ուր հարկն է և նուիրատուների անուններն էլ տպէք սովորականին համաձայն պատուական «Մշակի» մէջ ի գիտութիւն նուիրատուաց. տեսուչ թեմ. դպրանոցի Երևանի, Սարգիս Բէգ-Նազարեանց 12 ր., վարժուհի տիկին Սոփիայ Տէր-Ղևոնդեանց 8 ր., ուսուցիչք թեմ. դպր. պ. պ. Նիկողայոս Տէր-Ղևոնդեանց 10 ր., Ցակոբ Ղազարեանց 8 ր., Բարսեղ Առաքելեանց 7 ր., Գրիգոր Հախնազարեանց 7 ր., Յովհաննէս Գէորգբէգեան 5 ր. 50 կ., Մինաս Պանճուլաղեանց 5 ր. 50 կ., Ղևոնդ քահանայ Աթանասեանց 5 ր., Յովհաննէս Տէր-Մկրտչեանց 4 ր. 80 կ., Սամսոն Խաչատրեանց 3 ր., Մկրտիչ Շաւարշեանց 6 ր., աշակերտք թեմական դպրանոցի Երևանայ 13 ր. 35 կ., Միքայէլ Տէր-Ղուկասեանց 3 ր., Ղազար Միրզայեանց 1 ր., մեծապատիւ պ. պ. եղբարք Շահխաթունեանցներ 10 ր., Կարապետ Ջալալեանց 5 ր., Մովսի Առաքելեանց 5 ր., Վասիլ Եղիազարեանց 3 ր., Հայրապետ Տէր-Յովակիմեանց 5 ր., Ռուբէն Ջալալեանց 5 ր. Գումարն է 132 ր. 15 կ. Սորանից հանված է ճանապարհի ծախս 1 րուբլի. մնում է զուտ գումար մի հարիւր երեսուն մի րուբլ տասն և հինգ կոպէկ. (131 ր. 15 կ.)

Ս. Բէգ-Նազարեանց

ՆԱՄԱԿ ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻՑ

—

Մարտի 15-ին

Մեր գաւառի բնակիչների անտեսական դրութիւնը օրէցօր վատթարանում, անտանելի է դառնում.

Գիւղացին աշնանը պնդացնելով սիրտը ծախեց իր ձիերը, ոչխարները, կովերը ու մասամբ աշխատող եզները, որովհետև նոցա կերակրելու համար դարման շատ քիչ ունէր.

Այո, նա ծախեց այդ անասունները չնչին գնով, պահելով միայն իւրաքանչիւրից մի երկուսը և մի-երկու զոյգ այն եզներից, որոնցով գարունը վարելու էր իր արտը.

Եւ նա ինչպէս և իցէ կերակրեց նրանց մինչ ցայժմ, նա կարծում էր, որ մարտ ամսին, ինչպէս առհասարակ, դաշտերը կը մաքրվին ձիւներից և կարելի կը լինի անասուններին դուրս հանել ախոռից և մասամբ նրանց քաղցը յագեցնել, բայց նրա այդ յոյսը 'ի դերև ելաւ. ձիւնը, բուքը անպակաս են, ցուրտ ևս սաստիկ է, այնպէս որ հասնում է 20°-ի.

Այդ պատճառով ողորմելի գիւղացին, ստիպված է իր աղքատիկ գոյքից ծախել և դրանով իրան և իր անասուններին կերակուր գնել. Բայց անասունների դարմանի աժողութիւնն ևս հասել է առասպելական գների. Օրինակ, մի բեռ յարդը (саманъ) (որ հաղիւ 2 պուդ լինի) փոխանակ նախկին 20—30 կոպէկին, արժէ 120—140 կոպէկ. Վերոյիշեալ դրամներս այնպիսի գնդըցկախօս փաստեր են, որ դատողութիւններ անելը աւելորդ է. Եթէ մեր գաւառին մի նշանաւոր օժանդակութիւն չը լինի, մեր գիւղացիների արտերը կը մնան չը ցանած (մանաւանդ որ ցանելու ժամանակն էլ հասել է) դրա հետևանքը 'ի հարկէ գաւառիս համար շատ ողբալի կը լինի և նոյն իսկ գիւղացիները կը դառնան մուրացկաններ. Երանի թէ այն անձինք, որոնք մեր գաւառի բնակչաց դրութիւնը փայլուն գոյներով էին երևակայում և նկարագրում և որոնք ներկայումս համոզվեցան դրա հակառակ կողմին, դժուարութիւն կրէին մի փոքր ուշադրութեամբ նայել իրանց չուրջը և տեղեկանալ այն անտանելի դրութեան մասին, որին մենք պատահում ենք իւրաքանչիւր քայլափոխին.

***

ՆԱՄԱԿ ՍԱԼԵԱՆԻՑ

—

Մարտի 4

«Մշակի» պատուական լրագրից տեղեկանալով Վանի անտանելի սովի տաժանութեան մեր ազգայնոց ենթարկվիլը, սկսեցինք նուիրատուութիւններ ժողովել Սալեան գիւղաքաղաքում աննշան թւով գտնվող հայերից, որոնց նպատակին և համակրեցին մի քանի օտարազն պարոններ, և գումարվեց երեսուն երկու րուբլ քսան ու հինգ կոպէկ.

Ահա ուղարկելով ձեզ 32 րուբլ, խնդրում ենք հասցնել այդ լուման Վանայ սովելոց համար ուր հարկն է, նաև ի միամտութիւն օժանդակողների, խնդրում եմ նոցա անունները տպագրել «Մշակի» էջերում. Ստորագրութիւնը կը շարունակվի դրսից Սալեան մուտք գործողների յուսով.

Ահա նուիրատուների անունները. Իւզբաշեանց Պետրոս ուսան. պատանեակ 1 ր., Իւզբաշեանց Յ. 5 ր., Արամակլեանց Ալէքսանդր 5 ր., Բունեաթեանց Մովսէս 5 ր., գաւառական բժիշկ Писецкій 3 ր., օրիորդ Нина Кавалевская 1 ր., Տէր-Յարութիւնեանց Սողոմոն 1 ր., Մէժնունեանց Գալուստ 2 ր., Ներսէսեանց Պետրոս 2 ր., Վլասեանց Նիկողայոս 1 ր., Մարգուլեանց Սարգիս 1 ր., Բոստոմեանց Մնացական 1 ր., Ղորղանեանց Եգոր 1 ր., Հաջի-Հասան Հաջի Մէհտի զատէ պարսիկ 1 ր., Ստեփանեանց Աւագ 50 կ., Սուլխանեանց Ռոստոմ 50 կ., Շահնազարեանց Նիկողոս 1 ր., և Շահանշահեանց Պօղոս 25 կ. Ընդամենն է 32 րուբլ.

Յովհաննէս Իւզբաշեանց

ՆԱՄԱԿ ԻԳԴԻՐԻՑ

—

4 մարտի

Մեր կողմերի ժողովրդեան ամենաւուր մտածմունքը և խօսելու առարկան այժմեան սարսափելի թանգութիւնն է. Ամեն բանի գինը աներևակայելի կերպիւ բարձրացած է. թէ տեղացի և թէ օտար ժողովուրդների մուրացկաններին թիւ չը կայ. մի ժամվան մէջ հարիւրաւոր հայ, թուրք, քուրդ, եզիդի, Նասրանի-մօլթանի զարկում են ամեն մի տան դուռը և «հաց հաց» խնդրում, աղաչում. Տարիքն անգամ կարծես թշնամացել են այս սևարադ ժողովրդեան դէմ. փետրվարի կիսին եղանակը մի փոքր մեղմանալով, կարծեցինք թէ պէտք է տեսնենք լոյս արև, պէտք է բարևենք նոր գարուն, և ահա մարտ ամսին է, սաստիկ ցուրտ, ձիւն, քամի, մրրիկ և բուք, դարձեալ ստիպվեցաւ ամեն մարդ իր վառարանի կռիւը կրել, նստել. Ինչպէս այստեղ, նոյնպէս և Տաճկաստանի կարօտեալների ձայնը բոլորի վրա ահ ու սարսափ գցած է. Ամեն մարդի սիրտ բաբախել, մաղ է դարձել. թէ ինչ կը լինի այս զարհուրելի իրողութեան հետևանքը, մարդ սոսկում է գուշակել...Ալաշկերտից նորէն գաղթականութեան ձայն է լսվում. Ինչպէս ջարդված զօրաբանակ, այնտեղի սովալլուկ տանջվող հայերից մի մին փախչում գալիս են մեր կողմերը իրանց գլուխն ազատելու և մի կտոր հաց գտնելու յուսով. Եթէ մենք արդարև մի կտոր հաց ուտում ենք, հաւատացնեմ ձեզ, որ մեր կերածը մեզ հարամվում է, որովհետև րոպէ, վայրկեան չէ անցնում, որ ամեն մի մուրացկան իր վիզը չը ծռի քո առաջ «ի սէր Աստուծոյ մի կտոր հաց տուր» աղաչելով. Բնականաբար օգնելու անկարող մարդը աւելի քան մուրացկանը խղճահարվում և տանջվում է . . . . Պարսիկները, որոնք իրանց մեծ մարգարէի օրինաց համեմատ պէտք է յաւիտեան չուտէին հայի հացը, հիմի որ մի կտոր չոր կորէկ հաց տաս նրանց, բիւր շնորհակալութեամբ և գոհ սրտով կօրհնեն քեզ.

Քրդերը—այդ մեր հայերի մշտնջենաւոր թշնամի ցեղը, որոնք 77 թւի եղած պատերազմի շնորհիւ, մինչև այսօր լի առատ ապրում էին Հէն-Բայազէդի և Ալաշկերտի մեր դժբաղդ հայերի կողոպտած հարուստ աւարով, այժմ նրանք կորեկ հացի անգամ կարօտ են, էլ տաւար, ոչխար, քիլիմ, քեչայ չը մնաց, ողջ ծախեցին հացի տուին, այժմ, ամեն կողմից յոյսները կտրված, դարձեալ հայերին դիմում, հայերով քիչ շատ ապրում են. Սրանք որ այսպէս աղքատացած խեղճացած են, բաս մեր ողորմելի կողոպտված թշուառ տաճկահայերի հալն ինչ կը լինի....Դարձեալ մեր հայերի բնական բարեսրտութիւնն է, որ թեթևացնում է նոցա խեղճութիւնը. Դեռ այս քանի օրերումս էր, որ Սամսօն-բէկը քրդերի գլխաւոր աւազակի (Սլօ-ղաչաղ) տանից դուրս բերեց 77 թւականի գողացած Քօրունի և Մուսունի հայ գիւղերի եկեղեցու խաչն ու մաշտոցը, կանթեղ արծաթեղէն զարդերը, և նրանց տների ապրանքը և կայքը. Բայց մեր հայերը այս օրինակ անցքերի տեսարանների վրա այնքան ուշադիր չեն, դարձեալ նոքա իրանց միշտ ուտող, արիւնը խմող թշնամուն ընկած տեղը կը պատվեն և իրանց հացը նրան կուտացնեն. Նոյն իսկ հայի աղջիկ փախցնող թուրքը, նոյն իսկ հայի տունը հիմնովին քանդող քուրդը, այսօր այս րոպէիս արձակ ազատ իբրև չքմեղ նստում է հայի կողքին, նրա հացն ուտում, նրա ջուրը խմում. Իսկ մեր կրօնասէր հայերը իրանց մշտական դասն են կրկնում, պինդ պահում «բարի արարէք ատելեաց ձերոց և օրհնեցէք զանիծիչս ձեր», այս և

սորա նման խօսքեր ասում, ու յուսով հանդերձեալին սպասում.... խեղճ, միամիտ հայեր, որքան որ արարէք բարի, մէշտ ձեր ոտները ղիպաւ քարի.... վա՜յ, ջաղացը ջուրը տարել է, ես կանգնել եմ չախչախկին եմ ման գալիս»

Չը մոռանանք ասելու, որ Իգդիրցի պ. Աղախան Գանայեանցը, որը ինչպէս իր հոգաբարձական պաշտօնավարութեան մէջ, նոյնպէս և երբեմն ազգօգուտ գործերում միշտ բարեսէր, բարեխիղճ հանդիսանալով, գանց չառաւ վանի սովատանջ հայերի համար ստորագրութիւն բացելու և որպէս զի իր խօսքը իր գործին համապատասխան լինի, նախ ինքը իր անձնականից յիսուն րուբլի նուիրեց վանի սովելոց, մի հարիւր րուբլի ևս Իգդիրու աղքատներին մաս հանելով. Գ.եռ յիշեալ պարոնը շարունակում է իր ստորագրութիւնը։ Պ. Գանայեանցի զգայուն սիրտը և ճարտար լեզուն հաւատացնում է մեզ, որ նա իր սկսած այդ բարենպատակ գործը յաջող կերպով յառաջ կը տանի։ Թող մեր գաւառի տէրտէրները և հարուստ ունեոր անձինք օրինակ վեր առնեն պ. Աղախան Գանայեանցից։ Եթէ իւրաքանչիւր տէրտէր մի մի թաղման հասոյթ, և եթէ իւրաքանչիւր ունեոր մարդ մի մի չիչ արաղի գին չնորհք անեն, այն ժամանակ մեր հեռաւոր սովատանջ հայ եղբայրներին նոքա կազատեն անգութ սովի հարուածից, իրանցն էլ ոչինչ չը պակասելով, մի անուն բարի կը թողնեն և մի եղբայրասիրութեան պարտք կատարած կը լինեն։

Նամակս ուզում էի կնքեմ, լսեցի որ Իգդիրի մեծահարուստ պ. Թովմասեանց Ստեփանոս քահանան մտադրվում է և մի հազար րուբլի փող ուղարկել ձեզ վանի սովելոց համար, եթէ ստոյգ լինի այդ, նորա այդպիսի առատաձեռն նուիրատուութիւնը կարող է մեր միւս հոգևորականներին բարի օրինակ տալ։

Իգդիրցի

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Թիֆլիս, մարտի 22

Արդէն շատ ժամանակ էր որ մտադիր էի կարդալով ձեր պատուական լրագրի 19-րդ համարը, վանի սովալլուկների վերաբերեալ հանգանակութիւն սկսել իմ չքաւոր ասնաֆի մէջ, (գդակակարների, ճոների համքար) բայց սպասում էի մեր քաղաքի աղաներից առաջ չերթալ և նրանցից նուիրատուութեան եղանակն սովորել։ Բայց 'ի զուր սպասեցինք. մինչև հիմայ քարացած սրտերէն ոչինչ չիմացանք. ճարահատեալ շարունակեցինք մեր չքաւոր ասնաֆի մէջ ամէնքի լումայն ընդունել ոչ թէ ունեցողէն, այլ չունեցողէն ևս, որոյ գումարն եղաւ 79 րուբլի 50 կ.։ Խնդրենք ուր հարկն է հասցնէք և նուիրատուների անունները տպէք ձեր պատուական լրագրի մէջ 'ի գիտութիւն ասնաֆի։

Սարգիս Ղավալեանց 3 ր., Ալէքսի Ճէլիձէ 3 ր., (վրացի) Ղազար Արութիւննեանց 3 ր., Գիգօ Գիվիով 2 ր. (վրացի), Կարապետ Բարսեղեանց 2 ր., Գրիգոլ Բայինդուրեանց 5 ր., Գիօրգի Բէգեգով 1 ր. (վրացի), Գաբրիէլ Ղուլիջանեանց 2 ր., Իովանէ Արուլովի 1 ր. (վրացի), Զաքար Շահբազեանց 2 ր., Օսէփ Խօջեանց 3 ր., Ալէքսանդր Տրիգոնով 3 ր., Յովն Գէորգ Թարխանեանց 1 ր., Գիգօլի Ջուջեանց 1 ր., Սարգիս Սարգիսեանց 3 ր., Ակոբ Գրիգորեանց 2 ր., Օհանէս Սկանդարեանց 50 կ., Վասիլ Խաչատուրեանց 50 կ., Արութին Մօսէսեանց 50 կ., Ակոբ Ամիրջանեանց 50 կ., Սիկօ Մարգարեանց 50 կ., Նիկոլ Մուրալով 2 ր. (վրացի), Սօսի Ենգիբարեանց 1 ր., Անդրօ Սահակեանց 1 ր., Մկրտիչ Հախնազարեանց 50 կ., Արսէն Մխիթարեանց 1 ր., Զաքար Զօրաննեանց 1 ր., Միխայէլ Սոլոմանով 1 ր. (վրացի), Ալի-Ղուրբան օղլի 30 կ. (պարսիկ), Եագօր Բաքրաձէ 30 կ., (վրացի) Արտէմ Ջուլեանց 20 կ., Գիգօլ Թէմուրազով 50 կ. (վրացի), Կօնօ Շերգելով 1 ր. (վրացի), Միխէիլ Շերգելով 2 ր. (վրացի), Սօսիկօ Թուրախեանց 40 կ., Հայրապետ Գրիգորեանց 1 ր., Յակոբ Յօսէփեանց 40 կ., Թաթէոս Ջլիաձէ 40 կ., (վրացի) Եօսէփ Օնիչանձէ 40 կ. (վրացի), Օհանէս Գրիգորեանց 40 կ., Շաքար Սարգիսեանց 40 կ., Արտէմ Սարգսեանց 40 կ., Գէորգ Ենգիբարեանց 50 կ., Սարգիս Բաղդասարեանց 50 կ., Ալէքսի Բաղրամեանց 20 կ., Ղօրխմազ Սպանդեանց 1 ր., Բաժդէն Բեգիզով 20 կ. (վրացի), Եագօր Օհանէսեան 50 կ., Նօնօ Փիրումեանց 50 կ., Դանիէլ Դանիէլեանց 20 կ., Եօսէփ Աբրամեանց 40 կ., Սէրգօ Ջխալեանց 40 կ., Օհանէս Տէրտէրեանց 20 կ., Գրիգոլ Ջոլեանց 1 ր., Միխակ Գիվիով 1 ր. (վրացի), Սիմէօն Ջիբաքով 1 ր. (վրացի), Կակուլի Գիգաուրի 1 ր. (վրացի), Մեսրոփ Արութիւնեանց 20 կ., Սօսի Արութիւննեանց 20 կ., Իօսէփ Միրզայեանց 50 կ., Եագօր Բաղդասարեանց 50 կ., Սիմէօն Սահակեանց 50 կ., Միտրօ Ջելաձէ 50 կ. (վրացի), Սարգիս Օհանէսեանց 20 կ., Բաղրի Արղուլ օղլի 30 կ. (պարսիկ), Գաւիթ Թիթբերաձէ 20 կ. (վրացի), Գիգօլ Սարգսեանց 30 կ., Եակօբ Ջանգարով 20 կ. (վրացի), Միխակ Ներսէսեանց 20 կ., Կօլայ Բօճբիօվի 20 կ. (վրացի), Սօլոմոն Պօչիկեանց 1 ր., Ռօստոմ Խեչատուրեանց 50 կ., Աւետիք Խաչատուրեանց 50 կ., Օհանէս Խաչատուրեանց 50 կ., Գաբօ Բարսեղեանց 20 կ., Արտէմ Արութիւննեանց 20 կ., Սարգիս Օսէփեանց 20 կ., Աթօ Մատինեանց 10 կ., Նինիկօ Ջարիձէ 20 կ. (վրացի), Ամիրան Սիմօնով 50 կ. (վրացի), Րօստոմ Արութիւնեանց 20 կ., Սաքօլ Գիվիեանց 50 կ., Արտէմ Բաղուրեանց 50 կ., Գիգօլ Մարտիրոսեանց 50 կ., Ալէքսի Ներսէսեանց 50 կ., Գէորգ Թաւրաքեանց 30 կ., Ղօրխմազ Եղիազեանց 30 կ., Գէորգ Մկրտումեանց 30 կ., Գէորգ Կնիտղեանց 50 կ., Միխակ Փուղինեանց 50 կ., Վանօ Ջումպուրաձէ 20 կ. (վրացի), Ալի Իբրահիմ օղլի 30 կ., (պարսիկ) Արութին Ստեփանեանց 30 կ., Ստեփան Գալուստեանց 50 կ., Սարգիս Ափրիամեանցի տիկին 50 կ., Էփեմիայ Ղավալեանց 1 ր., Օրիորդ Լիզայ Ղավալեանց 1 ր.։ Ընդամենը 79 ր. 50 կ.։

Ստարշինա Սարգիս Ղավալեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Գօդֆրուա եղբայրների Թիֆլիսի ֆրանսիական ցիրկի վարչութիւնը խնդրում է մեզ յայտնել, որ շաբաթ մարտի 29-ին լինելու է ցիրկի դիրեկտոր Ժան Գօդֆրուայի և իր ամուսին տ. Գենիզ Գօդֆրուայի բենեֆիսը։ Այդ ներկայացման ժամանակ տրվելու են երկու նշանախաղեր և շատ նորութիւններ։ Ցիրկի վարչութիւնը յայտնում է նոյնպէս, որ շուտով համնելու են Թիֆլիս նոր արտիստներ, ի միջի այլոց Վարշավայի առաջին կլօուն Մարկս։

—

ԹԻՖԼԻՍԻ թատրօնական կոմիտէտի հաշւի մասին մեր յօդուածում մենք ասացինք որ պ. Ադամեան ստանում էր Նոր-Նախիջևանում 25 րուբլ ամիս։ Բայց այժմ լսում ենք որ պ. Ադամեանը ստանում էր 70 րուբլ ամիս։

—

Մենք ստացանք մի նամակ Ֆրանսիայի Մարսէլ քաղաքից, որի մէջ մեզ խնդրում են յայտնել հետևեալը։ «Կովկասեան երիտասարդներին, որոնք ցանկանում են գնալ Ֆրանսիա իրանց ուսումը շարունակելու համար, առաջարկվում է Մարսէլ քաղաքում գտնված «L'institution Roussel» անունով դպրոցը։ Այս դպրոցում առանձին ուշադրութիւն են դարձնում կենդանի լեզուների ուսումնասիրութեան վրա։ Պայմանների համար կարելի է դիմել հետևեալ հասցէով. Marseille, Institution Roussel, Cours Julien, 14։ Դպրոցը նամակ ստանալուն պէս կուղարկի իր ուսման պրօգրամը ցանկացողներին։»

—

Երեքշաբթի օր, ապրիլի 1-ին պ. Կօղլով տալու է իր վերջին ներկայացումն Արծրունու թատրոնում։ Ներկայացման ժամանակ ընծաներ կը բաժանվեն հասարակութեանը։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՆԳԼԻԱ

Անգլիական պարլամենտը դեռ իր նիստերը չէր վերջացրել, մինչդեռ նրա երկու մեծ կուսակցութիւնները, ազատամիտ և պահպանողական, արդէն սկսեցին ընտրողական պատերազմը։ Յայտնի է, որ լորդ Բիկօնսֆիլդ մի քանի ժամանակ առաջ մի շրջաբերական հրատարակեց, որով նա մեղադրում էր ազատամիտներին, ասելով, որ նոքա բաւականաչափ ազգասէր չեն, որ համակրում են իրլանդացի ավտօնօմիստներին։ Մարկիզ Հատտինգտօն, ազատամիտ կուսակցութեան առաջնորդը, ընտրողներին ուղղված մի ուրիշ շրջաբերական հրատարակեց, որով նա պատասխանեց լորդ Բիկօնսֆիլդին։

Հատտինգտօն չէ մեղադրում այժմեան առաջին մինիստրին նրանում, որ կառավարչական ղեկը իր ձեռքն առնելով, Բիկօնսֆիլդ խառնեց Անգլիային զանազան քաղաքական արկածների մէջ, այլ ասում է, որ պահպանողական մինիստրութիւնը իր մտադրված նպատակներից ոչ մէկին չը հասաւ։ Այդ շրջաբերականից երևում է, որ լորդ Բիկօնսֆիլդ իրաւացի էր, երբ աշխատում էր խանգարել Թիւրքաց պետութեան բաժանումը, բայց նա չը կարողացաւ իր նպատակին հասնել։ Նա նոյնպէս իրաւացի կերպով աշխատում էր Անգլիային Եւրոպայում առաջնակարգ դիրք տալ, բայց ցաւալի է, որովհետև այդ դիրքը նա փչացրեց գաղտնի դաշնագրութիւններ կապելով։ Մարկիզ Հատտինգտօնի կարծիքով ընտրողները պէտք է աշխատեն, որ իշխանութիւնը դարձեալ պահպանողականների ձեռքը չընկնի, որովհետև պահպանողական կառավարութիւնը չը կարողացաւ արգելել Ռուսաստանի ընդարձակվելուն և Թիւրքիայի բաժանմանը։ Ազատամիտները խոստանում են երկրին պահպանել կայսրութեան հզօրութիւնը, ապահովելով հայրենիքը և պաշտպանելով նրա երկիրները, բայց նոքա չեն հետևի շփոթող և վրդովմունք գցող քաղաքականութեանը։

Այդ շրջաբերականի բովանդակութիւնը խիստ ապէս հետևեալն է. պահպանողական կառավարութեան նպատակները շատ գեղեցիկ էին, բայց այդ կառավարութիւնը չը կարողացաւ հասնել նրանց, առէք իշխանութիւնը պահպանողականներից, տուէք նրան ազատամիտներին, որոնք կուղղեն առաջիններիսխալները։

Ազատամիտ կուսակցութեան առաջնորդը իր շրջաբերականներով շատ բան է խոստանում, բայց այդ խոստմունքների իրագործելը ոչինչով չէ ապահովեցնում։ Ամենքին յայտնի է, որ Գլադստոնի կառավարութեան ժամանակ Անգլիան Եւրոպայում առաջնակարգ դիրք չունէր։ Այժմեան առաջին մինիստրը կարողացաւ կառավարութիւնը խլել Գլադստոնի ձեռքից այն պատճառով, որ մեղադրում էր այս վերջինին, թէ սա աշխատում էր հեռացնել Անգլիային Եւրոպայի միջազգային գործերից։ Ազատամիտները առաջ չէին աշխատում հերքել այս մեղադրանքները։ Նոքա միայն պնդում էին, որ Գլադստոնի քաղաքականութիւնը երկրին բարօրութիւն պարգևեց։ Մինչև վերջին արևելեան պատերազմի սկսվելը և պատերազմի ժամանակ անգամ ազատամիտները մեղադրում էին պահպանողականների ձգտումները Թիւրքիային պաշտպանելու համար։

Գործերի դրութիւնը այժմ փոխվել է։ Բիկօնսֆիլդի մինիստրութիւնը մեղադրվում է ազատամիտներից այս վերջինների նախկին պահանջները կատարելու համար։ Այս փոփոխութիւնից երևում է, որ ազատամիտները բացի մի քանի վերանորոգութիւններից երկրին ոչինչ չեն կարող խոստանալ, իսկ այդ վերանորոգութիւնները ընտրողները կարող են ստանալ նոյնպէս պահպանողական կառավարութիւնից։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

—

Աթէնքից «Голосъ» լրագրին գրում են։

Անցեալ շաբաթը Յունաստանի քաղաքական կեանքին վերաբերեալ նորութիւններով հարուստ չէ։ Պատգամաւորների ժողովի նիստերից հետաքրքիր է միայն փետրվարի 12-ի նիստը, որի ժամանակ արտաքին գործերի մինիստրը պէտք է տեղեկութիւններ տար Յունաստանի և Թիւրքիայի մէջ եղած սահմանական բանակցութիւնների մասին։ Որովհետև այդ հարցը շատ նշանաւոր էր, ժողովուրդ շատ հաւաքվեցաւ։ Ամենքը յոյս ունէին մինիստրից լսել այնպիսի մանրամասնութիւններ, որոնք կարողանային բացատրել, թէ Յունաստանը ի՞նչ կարող է սպասել այդ բանակցութիւններից։ Տարաբաղդաբար ժողովի այդ նիստը սպասածի չափ հետաքրքրական չէր։ Մինիստր Դելիանի, ի նկատի ունենալով բանակցութիւնների շարունակվելը, կարողացաւ միայն այնքան հաղորդել, ինչ որ արդէն լրագիրներից յայտնի էր։ Մինիստրի ասածից երևաց, որ այդ բանակցութիւններից Յունաստանը չէ կարող իր համար բարեյաջող վճիռ սպասել և որ Բերլինի դաշնագիրը ստորագրող պետութիւնների միջնորդութեան վրա էլ մեծ յոյսեր դնել չէ կարելի։ Շատերը ենթադրում էին, որ յունաց պատգամաւորների ժողովի ընդդիմադրական կուսակցութիւնը, օգուտ քաղելով մինիստրի թոյլ բացատրութիւններից, կը յարձակվի կառավարութեան քաղաքականութեան վրա, մանաւանդ որ սահմանագծի հարցը Յունաստանի մէջ այժմ կենսական հարց է։ Բայց այդ կուսակցութիւնը անտարբեր մնաց, սպասելով, որ կառավարութիւնը ներկայացնէ 1880 թւականի բիւդժետը։ Այնուամենայնիւ պատգամաւորներից մէկը յայտնեց, որ եթէ միջնորդ պետութիւնների վրա յուսալ չէ կարելի, Յունաստանը պէտք է ինքը աշխատէ, որ այդ հարցը վճռվի, որովհետև այդ պահանջում են ազգային պատիւը և ինքնապաշտպանութեան զգացմունքը։

Յունական լրագիրներից մէկը, յարձակվելով կառավարութեան վրա սահմանական հարցի դրութիւնը ժողովրդին որոշ չը բացատրելու պատճառով, այն միտքն է յայտնում, որ Յունաստանը Անգլիայի օգնութեան վրա յոյս չէ կարող դնել, քանի որ այդ երկիրը պահպանողական մինիստրութեանից է կառավարվում։

Պատգամաւորների ժողովի անդամներից մէկը առաջարկեց, որ մինիստրի պաշտօն ընդունող պատգամաւորը զրկվի պատգամաւորական իրաւունքից և պաշտօնը թողնելուց յետոյ ընտրողների կողմից նորից բուէարկվի։

ԻՇԽԱՆ ԲԻՍՄԱՐԿԻ ԿԱՐԾԻՔՆԵՐԸ

—

Գերմանական լրագիրների մէջ հետևեալ տեղեկութիւններ կան։

Մարտի 8-ին իշխան Բիսմարկ պարլամենտական ճաշի ժամանակ հետևեալ յայտնութիւններ արաւ։ Նա ասաց, որ չէ կարող մեղադրել ֆրանսիական կառավարութեան վարմունքը Գարտմանի գործի վերաբերութեամբ։ Անգլիայում Պալմերստօնի մինիստրութիւնը խկոյն ընկաւ, երբ Օրսինիի փորձից յետոյ, դաւադրութիւնների մասին պարլամենտին առաջարկութիւն արաւ։ Ֆրանսիական հանրապետութիւնը, իշխանի կարծիքով, ուրիշ վճիռ չէր կարող ընդունել, որովհետև նա վտանգի կենթարկվէր։ Պետերբուրգից եկած լուրերի համեմատ, ռուսաց դեսպանը Փարիզում, իշխան Օրլով, յայտնել է, որ կը մնայ Փարիզում իբրև մասնաւոր մարդ և որ իր վճիռը չի փոխի, բայց այդ չէ նշանակում, որ երկու երկիրների դիպլօմատիական յարաբերութիւնները ընդհատվեն։ Քանի որ երկու երկիրների մէջ յանցաւորներին վերադարձնելու դաշնադրութիւն չը կայ, այդպիսի դաշնադրութեան բացակայութեան պատճառով վնասված երկիրը միւսից գանգատվելու իրաւունք չունի։ Այդպիսի հարցերի վրա երկրի ներքին քաղաքականութեան տեսակէտից պէտք է նայել։ Ֆրանսիան այդ դէպքում ի նկատի առաւ իր սեփական ներքին շահերը։ Գերմանիայի և Աւստրօ-Ունգարիայի յարաբերութիւնները իշխան Բիսմարկ ամենաբարեկամական անուանեց։ Աւստրիական զինուորական շրջանները անպայման համակրում են երկու երկիրների մօտ բարեկամութեանը։ Երցհերցօգ Ալբրեխտ, որի մասին հակառակ լուրեր էին տարածված, ամենից շատ աշխատում է այդ բարեկամութեան ամրանալու համար։ Գերմանիայի բանակցութիւնները Հռոմի հետ, իշխանի կարծիքով, լաւ են գնում և նա յոյս ունի որ Հռոմը զիջումներ կանի Գերմանիային և այս վերջինն էլ նոյնը կանի։ Զինուորական նոր օրէնքի մասին իշխանը նոյն մտքերը յայտնեց, ինչ որ Մօլտկէ պարլամենտի մէջ առաջ ճառով։ Երկու տարվայ բիւդժետի հարցի մասին իշխանը ասաց, որ նա այնքան լաւ է, որ առաջարկվելուն պէս ընդունվեցաւ։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 26 մարտի։ «Herold» լրագիրը լսել է, որ շուտով կը սկսվի բժիշկ Վէյմարի գործի քննութիւնը։ Բացի մեզ յայտնի մեղադրանքներից նա մեղադրվում է և նրանում, որ իր կառքով օգնեց փախչել Մեզենցօվի սպանողին, յետոյ տուեց բէվօլվէր և Թոյն Սոլօվիօվին։ Վէյմար մեղադրվում է նոյնպէս, որ նա օգնեց փախչել հիւանդանոցի մէջ գտնված իշխան Կրապօտկինին, որը մեղադրվում էր նիհիլիստական շարժումներին մասնակցութեան մէջ։

ԲԵՐԼԻՆ, 26 մարտի (7 ապրիլի)։ Իշխան Բիսմարկ հրաժարական տուեց, փօստային դրամական և փոխադրական տոմսակների վրա հարկ դնելու առիթով, միացեալ խորհրդի մէջ պատահած վէճերի պատճառով։ Կայսր Վիլհելմ չընդունեց հրաժարականը և հրաւիրեց իշխան Բիսմարկին բացատրութեան համար։

Խմբագիր—Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ